

Az osztatlan elismerést kiváltó finn oktatási modellről

Kategória: [2013. február](#)
Írta: Philippe Descamps

Ahhoz, hogy bejussunk a Botteni-öböl partján fekvő Rauma nevű település általános iskolájába, nem kell áthaladnunk sem kapun, sem kerítésen. Egyszerűen el kell haladnunk egy garázsszerű kerékpártároló és játszótér előtt. A tornateremtől kezdve a zeneteremig bezárólag minden olyan, mintha egyenesen a gyerekekre szabták volna. A 45 perces tanóra folyamán az angoltanárnő ötféle tevékenységet szervez. Már az első pillanatokban valamennyi tanuló figyelmét leköti azzal, hogy a beszélgetés közben kézről-kézre adogatnak egy labdát. Más országokban is ismert eljárásról van szó, ám az a tény, hogy Finnországban egy tanárra átlagosan 12,4 tanuló jut, – ami Európában az egyik legjobb diák-tanár aránynak számít – itt különösen eredményesnek tűnik.

Augusztus derekán, még az aratás befejezése előtt Fanny Soleilhavoup és Fabienne Moisy elkísérték a gyerekeiket egy második tanévkezdésre. A házastársuk kiküldetése miatt rendelkezési állományban lévő két francia pedagógus el sem tudta képzelni, hogy elhatározásuk, mely szerint gyerekeiket inkább a helyi iskolába, mint a francia intézménybe járassák, gyökeresen megváltoztatja az oktatásról vallott felfogásukat. „A három fiam a legjobb úton van ahhoz, hogy emberré váljon” mondja Claire Herpin asszony, akinek eltökélt szándéka, hogy még sokáig távol marad Franciaországtól.

„Tiszteletben tartják másságukat, ők pedig tisztelik a többieket. A tanárok képesek arra, hogy bátorítsák őket, s hogy kihozzák belőlük a legjobbat”. Lett légyen diszlexia, egyszerű lemaradás, vagy türelmetlenség, tulajdonképpen mindennapos és szokványos problémák, ám ezeket a francia oktatási rendszer csak nehezen lett volna képes kezelni.

Finnországban a legkisebbek a társadalmi különbségek

Lesznek olyanok, akik nehezen fognak hitelt adni a hölgyek beszámolójának egy ideg feszültség nélküli, a diákok közti versengés, az intézmények közötti konkurencia, tanfelügyelők és évisméltés nélküli, mi több, az első osztályban osztályozás nélküli iskola létezéséről, amely világviszonylatban a legkiválóbb eredményekkel büszkélkedhet.

Az OECD által lefolytatott, s a diákok tanulmányának eredményességét vizsgáló nemzetközi program (PISA) felméréseinek eredményei komoly aggodalmat keltenek Németországban, vagy az Egyesült Királyságban, de mindeközül kevés figyelemben részesültek Franciaországban, vagy az USA-ban, noha az utóbbiak sem szerepeltek jobban. Az oktatás területén végrehajtott fejlesztések ellenére a 15 esztendő fiatalok olvasásértéke, valamint a természettudományok és a matematika terén elért eredmények alapján ezek az országok az OECD országok középmezőnyében helyezkednek el.[1] Azon túl, hogy az értékelések módszertani szigorúsága kizár mindenfajta kulturális alapú megkülönböztetést, külön érdekességük, hogy nem bizonyos képzési program alapján elsajátított tudásra vonatkoznak, hanem a világ megismerését és a mindennapi helyzeteket idéző viszonylatban felmerülő nehézségek megoldását szolgáló kompetenciák elsajátítását vizsgálják.

Márpedig a felmérések váratlanul Helsinkit hozták ki példaértékű modelliként. A 65 országra kiterjedő 2009. évi felmérés során hasonlóképpen, mint az előző három (2000, 2003, 2006) felmérésben, az összesített eredmények alapján Finnország – Dél-Koreával és néhány OECD tagországgal, vagy az OECD-vel együttműködő ázsiai országgal, ill. városállammal együtt (Sanghaj, Hong Kong és Szingapúr) – az élbolyban található. Finnország eredményei (Dél-Koreával egyetemben) a leghomogénebbek, s itt a leggyengébb a korreláció az iskolai teljesítmények és a diákok társadalmi-gazdasági háttéré között. A finn fiatalok 93%-a szerez középfokú érettségivel azonos értékű bizonyítványt, szemben a nyugati országok 80%-os átlagával.[2] Kétségtelen tény ugyanakkor, hogy az OECD-országok közül Finnországban a legkisebbek a társadalmi különbségek.

A PISA felmérés eredményei újfajta turizmust indítottak el. 2011 augusztusában, Luc Chatel akkori oktatási miniszter egy finnországi látogatást követően kifejtette: „Egy sor olyan, ott jól bevált eljárással ismerkedtem meg, amelyek átültethetők” egyebek között ilyen „az intézmények széleskörű autonómiája”. [3] Egy évvel később a *Socialist Review* c. brit folyóirat méltatta „a felmérések, értékelések nélkül működő rendszert”, amelynek keretében „délben minden gyerek egészséges ebédet kap”. [4] Érkezzen valaki, akár a francia jobboldali liberálisoktól, akár az angol trockistáktól, igyekszik megtalálni azt az elemet, azaz azt a fajta innovációt, amely a rendszer egészéből kiszakítva beilleszthető a saját projektjébe.

A nemzetközi sajtó többnyire hallgat a „modell” megalkotásának specifikus körülményeiről (lásd az 1. és a 2. számú keretes cikket), amelyekkel több lebilincselő munka is foglalkozik. [5] Márpedig a finn modell esetében a „decentralizálás” fogalom nem egyenlő a régiók versenyeztetésével, a pedagógusok „bevonása” nem egyenlő azzal a törekvéssel, hogy növeljék az iskolában kötelezően eltöltendő időt, a kiadások tekintetében a mértéktartás meghirdetése nem annak a szándéknak az elleplezését szolgálja, hogy a magánvállalkozásokat a fokozottabb részvételre ösztönözzék. „Felejtsek el a PISA-t” mondja Jukka Sarjala az 1970-es évek közoktatási reformjának egyik szerzője. „Természetesen büszkék vagyunk munkánk gyümölcsére. A rendszerünket azonban a maga teljességében kell szemlélni, s nem lehet belőle „kimazsolázni” ezt-azt”.

A finn siker gyökerei nem annyira elvi alapokra vezethetők vissza, hanem inkább az északi országokra jellemző politikai hagyományra, miszerint kitartóan ragaszkodnak a jóléti állam vívmányaihoz. Amikor Pasi Sahlberg professzort 2010. december 10-én a PBS amerikai televízió kamerái előtt arra kérték, hogy „rántsa le a leplet” a jó pedagógiai megoldások „receptjéről,” széles mosollyal az arcán a következőket mondta: „Tudják, nálunk az oktatás az iskolai előkészítőtől az egyetemig mindenki számára ingyenes.” Ilyen alapadottságok mellett, nehéz összehasonlítást tenni az amerikai modellel.

Finnországban azonban nem csak az oktatás teljes ciklusa hozzáférhető ingyenesen. A fiatalok 16 éves korukig minden vonatkozásban a közösség teljes körű támogatását élvezik, beleértve a taneszközök, az étkeztetés, az iskolába történő utazás és az egészségügyi ellátás költségeit is. A fentiek pénzügyi fedezetét többnyire a 360 önkormányzat biztosítja, de az állam gondoskodik a rendelkezésre álló források felhasználásának összehangolásáról. Noha a leggazdagabb önkormányzat, a Helsinkivel szomszédos Espoo esetében az állami támogatás mindössze 1%, átlagosan az állam a felmerülő költségek 33%-át [6] állja, de a legszegényebb önkormányzatok esetében ez eléri a 60%-ot is. A kormány ugyanakkor arra törekszik, hogy ne létesüljenek magán oktatási intézmények. Az utóbbiak a 70-es években gyakorlatilag eltűntek (arányuk mindössze 2%, a franciaországi 17%-kal szemben) leszámítva a Steiner, vagy Freinet típusú alternatív asszociatív pedagógiát követő intézményeket.

A gyerekek az iskolába az életet jönnek tanulni

Ez az egységes közszolgálat nem tűnik különösebben költségesnek. Ellenkezőleg! Vásárlóerő paritáson számolva Finnország egy tanulóra számítva kevesebbet költ a közoktatásra, mint átlagosan a nyugati országok, és sokkal kevesebbet, mint az Egyesült Királyság, vagy az Egyesült Államok.[7] Kiemelt figyelmet fordítottak a tanszemélyzet minőségére, a pedagógusok létszámára és képzettségére. A pedagógus szakma immáron nagy tekintélynek örvend és igen keresett lett annak ellenére, hogy a képzés időigényes (minimálisan öt, de inkább ennél több egyetemi év). Noha a bérek nagyjából a nyugati átlagot[8] követik, határozottan magasabbak, mint a francia pedagógusoké: az életpálya kezdetén az alapfokú oktatásban 36%-kal, a középfokúban 27%-kal haladják meg a franciaországi szintet, az életpálya végén aztán a bérszínvonal közelít egymáshoz. 10 pályázó közül 1 jut el a tanári pályáig. A pedagógusoktól igen erős elkötelezettséget várnak el. Közülük többen nem ritkán megadják a szülőknek telefonszámukat, vagy e-mail címüket. A pedagógusképzésben nem az oktatás tartalmára, hanem a pedagógiára, azaz az ismeretátadás módszereire fordítanak sok időt (minimum egy évet).

Miközben a nemzetközi modell a teljesítmény indikátorokra, az auditálásokra, s a rangsorolásra helyezi a hangsúlyt, a finn pedagógusok a felmérések másfajta felhasználása mellett teszik le a garast. Szerintük a felméréseket a pedagógusok és a diákok érdekében, a módszerek és a pedagógiai eszközök folyamatos kiigazítására kell felhasználni és nem szabad, hogy az ellenőrzés és a verseny eszközeivé váljanak. Éppen ezért a felméréseket mintavétel-szerűen és nem országos szinten végzik. Mindenki ismeri saját iskolájának az eredményeit, de más intézményét nem. Több önkormányzat fel is lépett azon újságok ellen, amelyek ezeket az értékeléseket nyilvánosságra akarták hozni. S bár a bíróságok elmarasztalták az önkormányzatokat, a sajtó többnyire a hallgatást választotta.

Ulla Rohiola asszony, Rauma település általános iskolájának az igazgatóhelyettese az alábbiak szerint határozta meg küldetését: „Az a feladatunk, hogy biztosítsuk minden gyerek integrálását. Minden egyes gyerek fontos számunkra!” Minden iskolai hátrányra, társadalmi különbségre, iskolai, érzelmi, vagy szociális nehézségre megfelelő választ kell adni „Ha jól érzed magad a csoportban, s a neked megfelelő szinten tanulhatsz, akkor nem leszel frusztrált” fejtegeti. „Egy gyors felfogású gyerek iskolai tanulmányai során mindvégig jól megvan egy lassúbb felfogású társával, ha nap mint nap figyelembe vesszük mindkettőjük igényeit.”

„A 90-es években ösztönöztük az iskolák közötti versengést, sőt Helsinki egy konzervatív városi tanácsnoka még annak reklámozását is szorgalmazta. Ma már tudatában vagyunk annak, hogy ez hiba volt” mondja Susse Huhla helsinki finn nyelvész professzor. A körzetesítés megszüntetését követően, elsősorban a fővárosban fontos jelenséggé vált a legjobb iskolák utáni hajszá, így itt a 7. osztályos 13 éves gyermekek 30%-a nem a lakóhelye szerinti körzeti iskolába jár. Tuomas Kurttila, a szülőket tömörítő Liga vezetője szerint ez csak következménye a társadalmi különbségek rohamos növekedésének, a finn társadalom átalakulásának. „Fennáll annak a veszélye, hogy az oktatáspolitikánk pusztá kirakattá válik, és meggyengül a szociális politikánk. Napjaink sikereit a 70-es, 80-as évek alapozták meg. A jövő sikereinek az alapjait viszont napjainkban kell lerakni. Még mindig sok gyerek nem jut túl a kötelező iskoláztatáson. Derűlátó vagyok, de az egyenlőtlenségek kiéleződése miatt nem árt, ha éberek vagyunk.” A fentieket Petri Pohjonen, az Országos Oktatásügyi Hivatal igazgatóhelyettese a következőkkel egészíti ki: „Az iskolától elvárjuk, hogy választ adjon a társadalom minden problémájára. Ennek az elvárásnak azonban a rendszer nehezen képes megfelelni.”

Eero Väättäin hosszú éveket volt igazgató, majd a Helsinkivel szomszédos Vantaa város oktatási osztályának a vezetője. A finn pedagógusok zöme által osztott érzéseit az alábbiakban írta le: „Állandóan szem előtt kell tartanunk, hogy a gyerekek nem azért járnak iskolába, hogy teszteket oldjanak meg. Az életet jönnek tanulni, s szeretnének rátalálni saját útjukra. Vajon egyáltalán lehetséges-e mérni az életet?” A nemzetközi téren legjobban teljesítő európai országban igencsak ódzkodnak a rangsorolástól.

Fordította: Forgács András

[1] OCDE (2011), *Résultats du Pisa 2009 (A 2009. évi PISA vizsgálatok eredményei)*, hat kötetben, OECD, Párizs, 2011.

[2] OECD statisztika, 2010.

[3] En visite en Finlande, Chatel prépare la rentrée et 2012 [Finnországi látogatás, Chatel előkészíti a 2012-es tanévkezdést] *Les Echos*, Párizs, 2011. augusztus 19.

[4] Terry Wrigley: Growing up in Goveiland: how politicians are wrecking schools [Akik Goveiland földjén nőnek fel: hogyan teszik tönkre a politikusok az iskolákat] *Socialist Review*, London, 2012. július-augusztus

[5] Paul Robert: La Finlande: un modèle éducatif pour la France? Les secrets de la réussite [Finnország követendő oktatási modell Franciaország számára? A sikerek titka], *ESF éditeur*, 2008. Pasi Sahlberg: Finnish Lessons: What Can the World Learn from Educational Change in Finland ? [Finn tanulságok, Mit tanulhat meg a világ a finnországi oktatási rendszer átalakításától], *Teachers College Press*, 2011. Hannele Niemi, Auli Toom és Arto Kallioniemi: Miracle of Education. The Principles and Practices of Teaching and Learning in Finnish Schools [A csodatevő oktatás. Az oktatás, a tanulás elvei és gyakorlata a finn iskolákban], Sense Publishers, 2012.

[6] Az általános és középiskolákban megvalósított programok és értékelések monitorozásával megbízott önálló ügynökség (*Opetushallitus*) adatai.

[7] OCDE, *Regards sur l'Education (Pillantás az Oktatásra)*, 2010.

[8] OCDE, *Regards sur l'Education (Pillantás az Oktatásra)*, 2010.

 oktatásügy finnország